

## SLEPE MIŠI

Na drugem mestu poročamo o sestanku nekaterih Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki so se 21., 22. in 23. marca razgovarjali v Londonu o možno stih sodelovanja za osvoboditev Jugoslavije. Poročilo je povzeto po pariškem "SAVREMENIKU".

Naš list je prejel začetkom aprila dvoje poročil o zadevnem sestanku, eno iz Sev. Amerike. Pozneje smo dobili tudi nekaj pisem uredniku, zakaj KLIC TRIGLAVA o tem sestanku ni ničesar pisal aprila meseca. Svojim bravcem pač dolgujemo pojasnilo:

Ko smo omenjeni poročili preverili na merodajnem mestu, smo bili naprošeni, da ničesar ne objavljamo, da ne bi pokvarili prizadevanj. Dasi se nismo strinjali z načinom, kot so udeleženci sestanka hoteli opraviti svoj posel - v popolni tajnosti, ki je praktično nemogoča, kar so najbolj klasično dokazali nekateri udeleženci nekaj dni po samem sestanku, smo vendar obljubili in besedo tudi držali. A priznamo, da je bila skušnjava velika in tudi pritisk nekaterih sodelavcev močan, da naj bi stvar objavili - že iz čisto časnikarskega vidika. To bi sicer po eni strani godilo našim bravcem, toda po drugi strani bi lahko prav taka objava škodila našemu listu. Kaj bi bilo lažjega, kot obtožiti in obsoditi KLIC TRIGLAVA, da je s preuranjeno objavo pokvaril prizadevanja za skupni nastop, - če ta končno ne bi uspela, pa čeprav so nekateri udeleženci sestanka sami prvi prelomili dano besedo in na neumestnih krajih preveč ali celo izven konteksta govorili. Zato smo raje molčali in čakali na uradno izjavo za tisk, katero smo pogrešali vse od zaključka samega sestanka. Zato smo jo na merodajnem mestu urgirali; žal, brez uspeha. Bili smo in smo namreč mnenja, da bi bile mnoge preuranjene, netočne in celo podtaknjene govorice nemogoče, če bi se prizadeti sestankarji zedinili za izjavo tisku - pismeno ali na tiskovni konferenci 23. marca, - kjer bi kratko in formalno povedali, za kaj jim je šlo na sestankih. Tako se nam reč postopa v politiki, ki je skrb za javne zadeve; tem bolj se tako postopa v demokratični družbi, ki hoče biti informirana o delovanju in hotenju svojih političnih vodnikov, družbi, ki ne samo hoče in ima pravico ampak pravtako tudi dolžnost, da svoje politične vodnike ter njihovo delovanje kontrolira ob pravem času in na pravem mestu. Vemo, da vseh stvari ni mogoče obešati na veliki zvon, dokler niso toliko dozorele, da se o njih lahko govori. Toda skrivati sam sestanek in imena udeležencev, pa izpade otročje.

Sestanek je nazorno pokazal, koliko velja v emigraciji dana beseda. Navzoči so bili ljudje, ki sicer obljubijo, a ki sebe pozneje ne znajo kontrolirati. Po drugi strani je bil tudi postopek okoli tega, kdo naj bi bil povabljen na sestanek, neroden. Lahko bi bilo vnaprej predvidevati, da bo različno vetiranje različnih oseb povzročilo pri poslednjih že ne odpor pa vsaj mlačnost, ko bi šlo pozneje za razširitev kroga sodelavcev. V teh dveh okoliščinah, bi rekli, leži ključ, zakaj je maček prezgodaj skočil iz vreče, kot smo predvidevali in merodajne ljudi opozarjali ter urgirali službeno izjavo. Tako je SAVREMENIK objavil vest o sestanku in s tem - na srečo ali nesrečo - razvezal vsakogar njegove dane besede, da ne bo o sestanku govoril.

Mi še vedno - kljub ponovni urgenci - čakamo na uradno oznanilo. Dokler tega ne dobimo, nima nobenega pomena komentirati vsebino samega sestanka. SAVREMENIKOVO poročilo je sicer v mnogočem točno, a ne = kateri podatki so izven konteksta. Dvomimo, da se je sama izjava začela s problemom samoopredelitve narodov. Kaj ni mar komunizem v domovini problem št.1.? Po drugi strani tudi navajanje imen ni povsem točno, ker nista gg.Popović in Djordjević člana "Oslobodjenja", ampak je prvi šef radikalov v Angliji, drugi pa je politično neopredeljen. Tudi nista bila od Hrvatov navzoča samo oba člana HSS ampak tudi g. ing.Predavec, ki ga je moč smatrati kot hrvatskega liberala. Vemo še, da je bil od Slovencev navzoč g.Sekolec, podnačelnik SLS, a da sta bila povabljeni na sestanek še dva druga Slovenca, ki pa nista prišla. Zna no je še, da je g.Vlajić glavni tajnik Demokratske stranke.

Vsekakor želimo, da bi prizadevanja za sodelovanje emigracije uspela in čakamo na službeno objavo.

## OČETJE IN SINOVI

V aprilski številki smo zaključili prvi del izvirne študije g. Františka Hlavačka, češkega pisca in politika, starega 86 let, ki živi zdaj v Pragi. On je bil v osebnih odnosih z mnogimi srbskimi, hrvatskimi in slovenskimi politiki v Avstro-Ogrski in pozneje v prvi Jugoslaviji, tako n.pr. s Stjepanom in Antunom Radićem, Sve-tozarjem Pribiševićem, Večeslavom Vilderjem, Ljubom Davidovićem itd. V prvem delu je g.Hlavaček objavil mnogo podatkov, ki niso bili poznani niti jugoslovanskim zgodovinarjem in tudi ne mnogim vodilnim članom HSS v emigraciji, zlasti o dobi življenja Stjepana Radića pred ustanovit = vijo HSS, kar je celo sam Radić zamolčal v svoji avtobiografiji.

Drugi del študije, ki ga začnemo objavljati danes, vsebuje do = bo prve svetovne vojne, dočim bo tretji del, časovno nam najbližji in morda zato najbolj zanimiv, obsegal čas od vojne do leta 1939. Če upoštevamo, da je g.Hlavaček edini preživeli iz "generacije 1895", iz katere so izšli mnogi politiki prve Jugoslavije, ki so ji tudi vtisnili neizbrisne pečate, moramo priznati pomen in važnost te študije za našo politično zgodovino, posebej še zato, ker so nam naši politiki zapustili tako redke zapiske.

## KDO JE PISAL TO PISMO?

V našem listu teče polemika med gg.Farkašem in Marčetićem o Južnoslovanski demokratski zvezi. Koncem aprila smo v uredništvu prejeli pismo s podpisom "Krstó Mićić borac" in naslovom "1, North Street, Halifax" v sev.Angliji. Pismo je bilo namenjeno za objavo pod našo običajno rubriko in je zadevalo nekatere člane JDZ. Ko je pozneje stopil urednik KT v stik z omenjenim Mićićem na danem naslovu in potr = dil prejem pisma, je dobil odgovor od g.Mićića, v katerem je ta trdil, da prvotnega pisma nikdar ni pisal in da bo predal zadevo odvetniku. Bilo je torej očitno, da je nekdo, ki ni želel biti podpisan odn. ni hotel, da bi v uredništvu vedeli za njegovo identiteto, ne samo upora bil ime in naslov resničnega g.Mićića ampak je v njegovem imenu pi = sal o takih zadevah, ki lahko končajo pred sodiščem. Tak postopek je vreden najostrejše obsodbe ne le iz pravnega vidika ampak enako iz političnega in predvsem moralnega. Kaže, kako globoko so padli nekateri v emigraciji, čeprav se v isti sapi, kot fāzifikator "Mićić" v svojem prvem pismu, bijejo na ultra-demokratska, ultra-nacionalna in ultra-moralna prsa. Jasno je, da pod takimi okoliščinami pismo ne bo objavljeno. Opetovano smo že omenili, da vsled tehtnih razlogov pristano, da kdaj ne objavimo polnega ali pravega imena pisca, toda v vsakem primeru moramo biti gotovi, kdo je pisal pismo in da je to bilo pisano v dobri veri.

## NISMO OSAMLJENI !

Le kdor podrobneje pozna razmere na Koroškem in vse prikrite in neprikrite grožnje celovškega ordinariata, samo temu je dojemljiv pogum Narodnega sveta koroških Slovencev, ko je s člankom "Kdo nosi v škofiji zadnjo odgovornost pred Bogom?" opozoril našo domačo slovensko javnost na dejanske cerkvene razmere pri nas na Koroškem in istočasno apeliral na krščansko čuteči svet zunaj naše dežele.

Brez dvoma bo odgovor celovškega ordinariata, ki se bo sicer tre nutno izogibal direktnih javnih protiukrepov, ta, da bo z neprestanim osebnim pritiskom, neugodnostmi in osebnimi grožnjami poskušal preplašiti in omajati posamezne zavedne slovenske duhovnike. Delal bo težave pri tisku KOROŠKE KRONIKE z direktnimi in indirektnimi grožnjami morebitne tiskovne prepovedi. Poskušal bo sejati razdor med slovensko duhovščino in med člani NskS. Poskušal bo vzbujati malodušje s prišepetavanjem, češ saj vse nima smisla, na dolgo roko se itak ne da ničesar doseči.

Vendar se slovenski duhovščini in vsem članom NskS ter vsem koroškim Slovencem vseh teh prikritih in neprikritih groženj s strani celovškega ordinariata ni treba prav nič bati. Kajti prvič v zgodovini slovenskega naroda je zgodovinski razvoj na strani tistih, ki so zatirani. Doba nadvlade velikih narodov na škodo malih izginja ne samo v zunanjem svetu temveč tudi v notranjem organizatoričnem okviru katoliške Cerkve same. Počasi in nevzdržno stopa v ospredje doba sodelovanja na podlagi enakopravnosti. Mnogoličnost in koordinacija: dvig ter priznanje posameznikov in narodnostnih posebnosti, vse pa povezano na podlagi medsebojnega priznavanja, spoznavanja, spoštovanja ter strpnosti.

Seveda nam tudi v tej dobi ničesar ne bo podarjeno; vse si bomo morali sami s trdim delom priboriti. Toda sedanja doba je z nami. Po stali smo kamen spotike pri združitvi krščanskih Cerkva. S tem je postal naš manjšinski problem svetovni problem. Združitev je možna samo z odstranitvijo napak v katoliški Cerkvi ne pa z njih zanikanjem. Zato je naša moralna dolžnost, da na te napake opozarjamo vso svetovno in katoliško javnost, kajti le ta je naša največja moralna zaščitnica. Napačna dobrota in popustljivost podžiga samo tistega, ki zatira, a ga ne prebudi k dobremu. Več kot pokažeš dobre zatiralcu, toliko bolj te bo poskušal zatirati, kajti mislil bo, da se ga bojiš in da lahko dela kar hoče. S strahom in poustljivostjo zapiramo sami pot pravičnosti in škodujemo združitvi krščanskih Cerkva.

Zato predlagam NAŠEMU TEDNIKU-KRONIKI, da dosledno objavi vsako krivico, ki se nam zgodi, vsak poskus zatiranja, ki se vrši nad nami, vsako grožnjo, ki je izrečena za še tako zaprtimi vrati. Stara taktika celovškega ordinariata je v tem, da grozi posameznikom in delegacijam, ki prihajajo s pritožbami. Če vidi, da nima uspeha, poziva naj bo stvar pozabljena, češ saj itak ni bilo nič. Tudi take neizvršene grožnje je treba neprestano in dosledno objavljati. Le tako bo mogla v vsako našo še tako zakotno gorsko vasico prodreti zavest, da se nam godi ogromna moralna krivica. Občutek te zavesti pa mora biti podprt z dejanskimi primeri našega zatiranja in podkrepljen z zavestjo, da je naš obstoj in naše delo zanj v smislu sodobnega zgodovinskega razvoja. Takrat bo postala vsaka krivica, ki nam jo prizadenejo, celo nam v korist, ker se bo obrnila proti tistim, ki jo store.

Zaradi tega pozdravljam poziv KLICA TRIGLAVA na vse slovenske, hrvaške, srbske in macedonske organizacije na Zahodu. Vendar se mi zdi apel samo na avstrijski katoliški episkopat močno preozek. Kajti ves razvoj politične borbe za doseg naših manjšinskih pravic od l. 1945. dalje pa prav do danes dokazuje trpko ugotovitev, da je bilo moč manjšinske pravice kolikor toliko vsaj pravno zagotoviti samo preko političnih sil izven Avstrije. Tako je l. 1945. avstrijska uprava pristala na odredbo o dvojezičnih šolah le pod pritiskom zuna-

njepolitičnega položaja Avstrije, da bi še bolj ne poslabšala že itak šibak ugled v očeh zapadnega sveta zaradi medvojne sodelovanja s Tretjim rajhom. Prav tako je 1.1.1955. pristala na 7. člen državne pogodbe, ker ji zunanjepolitični položaj ni dopuščal druge možnosti. Kajti če bi bilo drugače, čemu se avstrijska uprava danes, ko se je avstrijski zunanjepolitični položaj občutno izboljšal, toliko prizadeva, da bi ostal 7. člen državne pogodbe samo na papirju?

Zato se mi zdi nujno potrebno okvir takega poziva razširiti v svetovnem merilu. Ne samo, da vsa slovenska duhovščina v združenem nastopu najde pot do papeža in da vse slovenske laične organizacije v zamejstvu in v emigraciji, kakor tudi laične organizacije Hrvatov, Srbov in Macedoncev podprejo poziv NskS. Še več. Ta podkrepljeni poziv naj bi se dostavil ne samo avstrijskemu episkopatu, temveč tudi Vatikanu, nadalje Združenim narodom, vsem zahodnim organizacijam, ki se bavijo s človeškimi pravicami, ter vsem vplivnejšim časopisom na Zapadu.

Tak apel naj bi se vršil v tesnem stiku in sodelovanju z Narodnim svetom koroških Slovencev. Zato predlagam vsem organizacijam v zamejstvu in na Zapadu, katere so tak apel pripravljene podpreti, da stopijo v neposreden stik z Narodnim svetom koroških Slovencev. Prav tako predlagam KLIČU TRIGLAVA, da izdela osnutek tega poziva, ter ga predloži vsem zainteresiranim organizacijam, kakor tudi Narodnemu svetu koroških Slovencev, v pretres in odobritev. Da bi stroški za tako akcijo ne padli vsi na NskS, naj bi vsaka organizacija prispevala po lastnih možnostih in finančni moči, brez slehernega moralnega pritiska s strani kogarkoli.

PODJUNČAN

## VOLILNI OBRAČUN

KAKO SO VOLILI SLOVENCİ V ITALIJI

(Od našega dopisnika)

"Skupna slovenska lista" v Trstu je prejela vsega skupaj 5.679 ali 2.60 % glasov. Lani, 11. novembra, je dobila na občinskih volitvah ista lista, ki so jo tudi tedaj enako kot letos sestavljale tržaška Slov. demokratska zveza, Slov. katoliška skupnost, Slov. kršč. soc. zveza in Skupina neodvisnih Slovencev, 4.836 glasov. Značilno se mi zdi, da so na tržaškem podeželju v slovenskih krajih prejele italijanske liste precej visoko število glasov. To kaže, da mnogi slovenski volivci niso glasovali za Skupno slov. listo. Vzrok bo verjetno v tem, da lista ni imela nobene možnosti, da bi dosegla poslansko mesto. Na italijanski komunistični listi je izvoljena slovenska komunistka Marina Bernetič toda z njo Slovenci nič ne pridobijo, ker je stoddstotno predana partiji.

Kot sem že poročal, je na Goriškem tamk. Slov. demokratska zveza pozvala svoje volivce, naj to pot glasujejo za Krščansko demokracijo. Po rezultatih sodeč so se goriški Slovenci disciplinirano odzvali temu pozivu. To pot je Demokristijana prejela 14.680 glasov v Gorici, kar je 1.919 glasov več kot na upravnih volitvah 1.1.1961. SDZ je tedaj dobila 1.852 glasov. KD je letos dobila v Števerjanu 295 glasov, a Slovenska lista istotam pred dvema letoma 251 glasov. To pomeni, da so tudi novi volivci sledili pozivu SDZ. Nezmanjšano število glasov je bilo oddano tudi v Sovodnjah in Doberdobi.

Če primerjam število glasov, oddanih za KD, na pokrajinskih volitvah leta 1961 (37.527) in letos na državnoborskih (42.098), je razlika 4.571 glasov plus. To pomeni, da stoji v tej razliki tistih dobrih tri tisoč glasov, s katerimi goriška Slov. demokratska zveza računa v pokrajini.

Od obeh kandidatov KD je bil izvoljen Ettore Valauri za senatorja dočim Michele Martina ni uspel kot kandidat za poslanca, čeprav je prejel na Goriškem kakih šest tisoč preferenčnih glasov več kot 1.1.1958. Vzrok poraza je, da mu v videmski pokrajini niso dali preferenčnih glasov, da si je bilo dogovorjeno.

RAZGLEDI:

## NA POTI DO ALTERNATIVE?

Koncem meseca marca se je vršil v Londonu sestanek srbskih, hrvatskih in slovenskih intelektualcev, ki naj bi pripravili teren za rešitev našega političnega problema. Tako je v aprilski številki, ki pa se je zaradi štrajka francoskih električarjev in preselitve uredništva zakasnila v sredo maja, poročal pariški SAVREMENIK. Po tem viru naj bi bili navzoči na sestanku gg.Božidar Vlajić, Desimir Tošić, M.Djordjević in D.Popović (vsi člani Saveza "Oslobođenje"), od Hrvatov gg.Dr.Branko Pešelj in Ilija Jukić (oba HSS) ter od Slovencev gg.dr.Miha Krek in č.g.Nace Čretnik (oba SLS). Jugoslovansko orientirane naj bi zastopal g.Vane Ivanović. Omenjeni so razgovarjali o političnem položaju z ozirom na dogodke v domovini in v emigraciji ter iskali načina kako bi moglo priti do sodelovanja različnih političnih smeri v emigraciji. Po SAVREMENIKovih podatkih je g.dr.Pešelj, ki je znan kot bivši osebni tajnik dr.V.Mačka, predložil načrt minimalnega programa, ki so ga navzoči odobrili in obljubili, da z njim seznanijo tudi druge politične osebnosti ter jih pridobijo za sodelovanje, nakar naj bi skupaj izdelali dokončno besedilo. Zadevni načrt vsebuje:

- 1) vsi narodi imajo pravico do samoodločbe; smatra se, da so pa koristi vseh najboljše zavarovane v skupnosti;
- 2) skupnost se naj sestoji iz petih držav: Srbije, Hrvatske, Slovenije, Bosne in Hercegovine ter Makedonije. Vprašanje Črne gore je srbski problem, ki ga naj rešijo sami Srbi;
- 3) skupnost naj bi široka federacija s svetom narodov in svetom držav. Eno za področje vsake države, drugo za skupnost.
- 4) Meje držav naj bodo iste kot so zdaj le da dobi Hrvatska za padno Bačko s Subotico.
- 5) Prestolnico skupnosti naj določijo države-članice.

Nato SAVREMENIK gornjo vest takole komentira: "Cilj londonskega sestanka predstavlja vsekakor poskus ostvaritve skupne platforme za sodelovanje Slovencev, Hrvatov in Srbov. Vsak tak poskus je treba načelno pozdraviti. Potreba ostvarjanja možnosti za razumne in konstruktivne razgovore je sine qua non za uspeh emigracije, kot smo to poudarili že pred štirimi leti v naši veliki anketi "Za skupno platformo". Čas je spremenil in uravnovesil gledanje na probleme pri velikem številu ljudi. Nove ideje si krčijo pot in ovire za odprte razgovore so vedno manjše. Toda je nekaj, kar bi radi podčrtali: Dr.Pešelj in g.Ilija Jukić pripadata HSS, ki po našem najboljšem prepričanju predstavljata hrvatski narod. Dr.Krek je šef večinske slovenske stranke. Pri Slovencih pa tudi obstoja zelo zanimiva skupina naprednih ljudi "Slovenska Pravda" v Londonu. Pri Srbih je položaj bolj obsežen. Pariška Demokratska zajednica je že pred dvema letoma začela razpravo o tem vprašanju. Južnoslovanska demokratska zveza "Bodočnost" se že od davnaj bori za idejo pravice do samoodločitve narodov. Združenje Jugoslovancev na Švedskem je solidna skupina, ki jo je vedno treba imeti v mislih, da niti ne omenjamo niz odličnih ljudi iz političnih strank, in tudi iz Demokratske stranke in neodvisnih intelektualcev, katerih mišljenja ne morejo biti nezanimiva. - Čeprav so bili to samo "razgovori" in ne že "dogovori", mislimo, da bi bilo v interesu stvari same, da bi bila "okrogla miza" čim večja, da bi okoli nje lahko posedlo mnogo večje število ljudi," zaključuje svoje poročilo in komentar pariški Savremenik.

VEKOSLAV FARKAŠ

KLIC

TRIGLAVA

izhaja okoli 20.v mesecu.Izdaja ga "Slovenska Pravda".  
Njeno mnenje predstavljajo le članki, podpisani od izvršnega odbora. List urejuje Dušan Pleničar.

Uredništvo: 76 Graeme Rd., ENFIELD, Middx. Tel.: ENF 5097

Uprava: BM/TRIGLAV, LONDON W.C.1.

# MORALA V GLOBI

"Statistika kaže, da se je kljub hitremu razvoju gospodarstva in naraščanju števila blagajn in blagajnikov ter ekonomsko in finančno samostojnih enot, število pojavov kriminala sorazmerno zmanjšalo, ponekod pa zaznamujemo celo absoluten padec." To je izjavil Vladimir Krivic, predsednik Vrhovnega sodišča socialistične republike Slovenije, v svojem poročilu na zadnjem sedanju takratne Ljudske skupščine LRS (sedaj socialistične) koncem februarja letos.

Jaz te statistike ne poznam, toda sklepajoč po časopisnih poročilih o raznih sodnih razpravah in obsodbah izrečenih posameznikom in podjetjem v Sloveniji zaradi poneverb, kraje javne imovine in kršitve predpisov, bi rekel, da je Krivic optimist oziroma da je morala biti škoda povzročena javni imovini recimo pred enim letom zares ogromna, da more Krivic trditi, da se je gospodarski kriminal sedaj sorazmerno zmanjšal. Samo v teku zadnjih osmih mesecev (avgust 1962 - marec 1963) je stalo pred sodiščem 42 direktorjev, poslovodij, blagajnikov, predsednikov raznih odborov in drugih manjših rib, ki so poneverili ali ukradli v skupni vsoti 26,181.800 dinarjev in so bili obsojeni na skupno 70 let ječe. Od teh je bilo 28 moških in 14 žensk; 7 direktorjev in 14 poslovodij odn. blagajnikov - t.j. polovica vseh obsojencev. Poleg tega je bilo naloženo raznim podjetjem in njihovim direktorjem in poslovodjem 6,478.500 din globe in 6 let 6 mesecev zapora zaradi kršenja predpisov (15 slučajev) in pokvarjene robe (13 slučajev).

Nekateri slučajji so prav zanimivi tudi za sodno prakso doma. Tako je Albertu Vodovniku, predsedniku elektrifikacijskega odbora Koprivna-Bistra, bila znižana kazen od enega leta dveh mesecev zapora na sedem mesecev, "ker je poneverjeno vsoto - en milijon din - vrnil in ker je sodeloval v NOB (narodno-osvobodilni borbi) od svojega 21. leta, za kar je bil dvakrat odlikovan, po osvoboditvi pa se je družbeno-politično udeleževal."

Cveti Vodovnik, blagajničarka kmetijske zadruge Črna, je bila znižana kazen od 4 let 6 mesecev na 2 leti 8 mesecev strogega zapora, "ker je bilo ugotovljeno, da ni poneverila 1,586.827 din, temveč le 1,086.827 din" - poleg drugih osebnih okoliščin.

Kmetijska zadruga Črnuče je bila kaznovana s 180.000 din globe, njen upravitelj pa s 10.000 din globe, ker je zadruga "v dobi od 1. sept. 1961 do 1. aprila 1962 odkupila neposredno od zasebnih proizvajalcev za 3,308.334 din rezanega lesa."

Mesna industrija Emoha v Zalogu je bila kaznovana s 150.000 din globe, njen poslovodja pa s 6.000 din, "ker je bilo 11. junija 1962 v hladilniku omenjene poslovalnice nad 7 kilogramov pokvarjenih kosti."

Ivanka Zadnik, blagajničarka pri kmetijski zadrugi Kozina (Koper), je poneverila 804.000 din pri izplačevanju denarja za odkupljeno živino, seno in druge pridelke - "vse zato, da bi se vdajala lahkomišelnemu življenju". Obsojena je bila na 4 leta strogega zapora, medtem ko je bilo "pomanjkanje kontrole pri delu" upoštevano kot olajševalna okoliščina.

Marija in Ludvik Švarc iz Spodnje Senarske sta bila kaznovana s 80.000 odn. 70.000 din globe, ker sta "neupravičeno nakupila in preprodala 79 glav goveje živine."

Diplomirani ekonomist Oton Klenovšek, upravitelj poslovalnice mariborskega podjetja "Surovina" v Murski Soboti, ki je z lažmi zapoljal podjetje, da mu je izplačalo 21.177 din, je bil obsojen na 6 mesecev zapora, čeprav je bil že "večkrat kaznovan zaradi podobnih kaznivih dejanj." Upoštevane so bile "ostale okoliščine".

Podjetje "Mleko" v Kamniku je bilo kaznovano s 200.000 din globe, njen upravitelj pa s 20.000 din, ker je podjetje prodalo 90 kozarcev jogurta, ki je bil okužen. Podjetje "Perutnina" Ptuj je bilo obsojeno na 300.000 din globe, njeni upravitelji pa na 28.000 din, ker so njene poslovalnice prodajale pokvarjene klobase in salame... Itd. itd. itd.

Krivic je tudi dejal, da nekateri občinski ljudski odbori "zelo kratkovidno zaostrujejo davčno politiko do zasebnih gostilničarjev, obrtnikov, kmetov v hribovskih predelih, do odvetnikov in drugih poklicev, tako da prihaja pri tem do nezakonitih primerov." Radoveden sem, če je Krivic interveniral v prid Marije Šerbinek, gostilničarke "Pod lipo" v Radvanju, ki je bila januarja obsojena na tri mesece zapora in 300.000 din globe, ker je utajila 1,735.415 din in zato plačala 732.034 din davkov manj - ali pa so ga samo lepe besede?

M.P.G.

# ZAKAJ SMO ZAPUSTILI "ZBOR"

OB POLEMIKI O JUŽNOSLOVANSKI DEMOKRATSKI ZVEZI

Rad se odzovem vabilu uredništva (KT 287), da s svoje strani zaključim razpravo, ki jo je prišel g. Farkaš o naši Zvezi.

G. Farkaš je pisal, da je Zvezin program prekrasen in da verjame, da nimamo nobene fizične zveze z Zborom. Toda kljub temu, da ne more na vesti v programu, stališču in delu Zveze ničesar nedemokratičnega, vendar Zvezo ne smatra za demokratično, iksreno in patriotsko organizacijo. Potrdilo tega naj bi bilo dejstvo, ker so bili nekateri člani in funkcionarji Zveze, vključno podpisani, nekoč člani Zbora in so kot taki pripadali edinicam, ki so od 1941. do 1945. sodelovale z okupatorjem. Zakaj g. Farkaš jemlje to okoliščino, ki mu pa ni preprečevala, da ne bi pred tremi leti simpatično pozdravil ustanovitev JDZ, zdaj kot edini "dokaz", da je Zveza sumljiva družba, ki se je je treba izogibati, ki poskuša kvariti mladino in nove emigrante? Stvar je povsem jasna zame. V zameno za njihovo naklonjenost žele g. Farkaš in ostali naši arbitri demokracije, da se vsakdo 100% strinja z njimi, da jih poslušaj in da jim kadikoli povsod in ob vsaki priliki. Da bi se ohranili na svojem umišljenem Olimpu demokracije, čistunstva in patriotizma, g. Farkaš in njemu podobni sumničijo in anatemizirajo vsakogar, ki bi se kdaj pozabil prikloniti njihovem stališču. Če pa konkretnih argumentov ni, potem pa se ta naša božanstva, polbožanstva, pani in nimfe demokracije in čistunstva lotijo metafizike. Z drugimi besedami: ker se ni JDZ po svoji ustanovitvi obrnila na g. Farkaša ali na katerega drugega patentiranega demokrata in ga zaprosila, da prevzame vodstvo in začne dajati direktive, je treba pač Zvezo udušiti, ne izbirajoč pri tem sredstva.

S to začetno pripombo odgovarjam na vprašanja uredništva. A poučarjam, da nisem vodstvo JDZ; vendar pa želim nakazati stališče, ki ga zavzemamo in za katerega delamo vsi člani naše organizacije.

## Stališče do "Zbora"

G. Farkaš je že ugotovil, da fizičnih zvez z njim nimamo. So morda kake idejne zveze? Evo torej glavnih idejnih razlik med JDZ in Zborom. Naša Zveza se zavzema za polno demokracijo na vsakem področju narodovega življenja. Tu ni kompromisa, nejasnosti in dvoumja. Zveza je za osnovne človeške pravice, za svobodo pred vsakim strahom, za spoštovanje človeške osebnosti. Politični izraz takšnih svobod more biti samo parlamentarna demokracija. Na drugi strani Zbor ne verjame v parlamentarno demokracijo, ampak hoče "stanovsko državo". To kaže, da bi naj tudi v zboraški državi vladala nekakšna balkanska verzija "pater nalizma", Francovega ali Salazarjevega tipa. Zbor tudi verjame v "vladavino najboljših". Teoretično je to vsekakor na mestu, saj so že So krat in mnogi drugi to hoteli; toda kaj bi to pomenilo v praksi, vsi vemo; vladavino novega razreda. Če tudi vzamemo v poštev, da bi vsaj na začetku bile pobude plemenite in nosilci oblasti idealisti, bi to vendar bil v stvari prosvetljeni absolutizem, ki bi se kaj hitro lahko sprevrgel v najhujšo diktaturo.

Poleg te osnovne razlike so še druge: močno število Zborovih članov ima neke motne predstave o masonsko-židovski konspiraciji in za roti, da zavladajo svetu. Jasno, da take teorije naša Zveza odklanja kot povsem neosnovane. Zbor veruje dalje v "integralno jugoslovanstvo" in odklanja v stvari priznanje posameznim narodom Jugoslavije pravico na narodnost. Če bi šlo za resnično jugoslovansko stališče, bi se to še nekako dalo razumeti. Toda dejansko se Zborovo integralno jugoslovanstvo zaradi hude številčne premoči Srbov ne razlikuje mnogo od zakamufliranega srbstva, (kar je na primer moč opaziti pri Zborovem stališču do macedonskega naroda.) Tako stališče močno škoduje tako samemu srbstvu kot vsaki pravi jugoslovanski politiki.

V pogledu organizacije in notranje strukture Zbora vlada nedvoumna in odkrita diktatura vodstva, poosebljenega v predsedniku in po

krajinskih starešinah. V imenu tkzv. "domaćinskega reda" dušijo vsako svobodno javno besedo, vsako kritiko, in celo vsako razpravo. Ni niti govora o volitvah funkcionarjev; vsa imenovanja so izrečena "od zgoraj". Članstvo mora molčati, čitati in pritrdjevati tisku ter plačevati članarino. "Vodja" ima pravico kaznovati, izključevati, terorizirati vse ostale brez kakršnegakoli konzultiranja z bilo kakšnim forumom, po svoji volji in presoji. On v svoji osebi pooseblja i ideologijo i politiko i organizacijo. Kdorkoli se postavi po robu, je obtožen, da ustvarja "anarhijo" in da sumi v avtoriteto nezmotljivega starešine. V Zboru prevladuje neznosna atmosfera psihološkega terorja in pritiska, nepravilnosti in odsotnosti vsakega pravnega postopka in reda. "Vodja" ima "svoje ljudi", to je kliko ljudi, ki mu služijo kot ovaduhi in ki mu dostavljajo podatke o vsakem poskusu svobodne besede ali misli. Zaradi navade, zaradi lojalnosti in vsled strahu, da s tem ne bi rušili edinosti, ljudje molčijo in prenašajo teror, dokler nekega dne ne prekipe.

Ob vsem tem si menda ni potem težko predstavljati, zakaj se je gotovo število ljudi, po mnogih brezuspešnih poskusih za notranjo reformo, končno uprlo pred leti. Ti ljudje so zapustili organizacijo Zbora in z njo prekinili vsako nadaljnjo zvezo, fizično in idejno.

Kar zadeva drugi del prvega vprašanja t.j. kolaboracijo za časa vojne, lahko izjavim, da je stališče Južnoslovanske demokratske zveze, da se v času vojne ne sme sodelovati s sovražnimi silami. Gledano s tega stališča JDZ torej obsoja sodelovanje Zbora in vseh ostalih grup in formacij z okupatorjem in ostalimi sovražniki za časa druge svetovne vojne 1941-1945.

### Samoodločitev

Tretje vprašanje zadeva samoodločitev. Predvsem naj odločno poudarim, da ne obstoja nobeno nasprotje med načelom samoopredelitve in osebne svobode in pravic posameznika. Glede tega ni v idejah in stališču JDZ nobenega paradoksa niti ne polagamo večjo važnost na eno ali drugo. Dejansko se oboje dopolnjuje. Ako namreč priznavamo pravice posamezniku, potem jih bomo priznali tudi narodu in obratno. Toda v naši, zlasti srbski emigraciji, se zapirajo oči pred našo stvarnostjo in pred vprašanji nacionalnih odnosov. Ne trdimo, da je to alfa in omega naše politične problematike, niti ne trdimo, da bomo mi rešili ta problem. Toda ni pa nobenega dvoma, da je to eno od ključnih vprašanj našega časa in naše domovine in da ni mogoče trditi, da ne obstoji in da ga ni treba rešiti. Gotovo pri vsem tem je, da Zveza **ne smatra**, da bi bila samoodločitev človeka drugorazrednega značaja. Niti najmanj, in posebej še ne zato, ker sta obe ti pravici, i posameznika i naroda, bistveno važna sestavna dela arzenala demokracije.

Kar zadeva konkretno in aktivno politično delovanje JDZ, bo pač bodočnost pokazala, v koliko je tako delo upravičeno in učinkovito. Gotovo je, da brez takega delovanja domovina ne bo vedela niti za Južnoslovansko demokratsko zvezo niti za aktivni del emigracije. A vse dotlej, dokler v domovini ne bodo vedeli, da so v svobodnem svetu ljudje in skupine, ki so pripravljeni boriti se in žrtvovati, bo morala opozicije v domovini nizka. Naj poudarim, da je dosedanje delo JDZ samo začetek in da je prenos glavnega dela naše dejavnosti na prostor Jugoslavije osnovna in bitna naloga, ki jo je treba izpolniti, da bi dosegli kaj trajnega in pomembnega. Bodočnost bo pač pokazala, če bo JDZ, v sodelovanju z drugimi demokrati in rodoljubi, v tem uspešna. Pa četudi ne bomo uspeli, nam bo vest mirna, ker bomo vedeli, da smo storili vse, kar smo mogli, v službi za korist in svobodo narodov Jugoslavije.

RASTKO MARČETIĆ

Nekateri naročniki KLICA TRIGLAVA vprašujejo, če jim je že potekla naročnina in se boje, da jim bo v tem primeru list ustavljen. Bojazen je nepotrebna, ker vsakega naročnika obvestimo, kadar mu poteče naročnina. Zato tudi v KLICU ni pozivov "Plačajte naročnino!", ker smatramo to kot zadevo osebnega odnosa med naročnikom in upravo.

FRANTIŠEK HLAVÁEK:

## PORTRET ENE GENERACIJE

(10)

DRUGI DEL

=====

Čas po sarajevskem atentatu in ves čas svetovne vojne, je zelo zapleten, kar se tiče razmer na Hrvatskem in vseh jugoslovanskih pokrajinah. S političnega stališča je ta čas izredno razgiban in poln resničnih in namišljenih absurdov in protislovij.

Ni namen te studije podati natančen opis in zgodovino teh, za Jugoslovane in za ves ostali svet, tako usodepolnih vojnih, diplomatskih in političnih dogodkov. Nekratko se bomo ustavili samo pri najvažnejših dejstvih, ki so potrebna za orisanje nekega okvirja, v katerem se je razvijala dejavnost "generacije 1895" ter njej sorodnih struj Hrvatsko-srpske koalicije in mlajših naprednjakov raznih jugoslovanskih pokrajin; z druge strani tudi dejavnost drugih jugoslovanskih struj, tudi takih, ki so se gibale v sovražnem razpoloženju do generacije 1895.

Potrebno bo seveda omeniti vpliv raznih političnih, diplomatskih in vojaških činiteljev na razvoj v Avstro-Ogrski, kakor seveda tudi velepomembne dogodke na bojiščih in v mednarodni politiki. V tej zvezi pa seveda tudi številne načrte za "avstrijsko" ali ogrsko" rešitev jugoslovanskega vprašanja ter seveda tudi stališče, ki ga je generacija 1895 zavzela do teh "rešitev".

Nedostatki jugoslovanskega zgodovinopisja

Ves ta kompleks vprašanj je doslej v jugoslovanskem zgodovinopisju nezadovoljivo opisan in to tudi v važnih zgodovinskih delih Čorovića, Šišića, Horvata, Jovanovića in drugih. Večeslav Vilder je zato v svoji knjigi "Bika za rogove" na str. XVIII, po mojem mnenju, pravilno zapisal: "Zgodovinopisje je gotovo najslabša stran našega kulturnega razvoja. Ali subjektivne legende ali pa objektivno nanizana kronika. Celó v inteligentno pisanih zgodovinah (kot je na pr. Horvatova), koliko pomanjkljivosti in površnosti najdemo v prikazovanju dogodkov, pri katerih smo sami sodelovali! ... Pa celo pri Šišiću in Čoroviću (dva naša najboljša zgodovinarja) se čuti vpliv dobe, v kateri sta pisala" (to je dobe osebne režima in absolutizma v Jugoslaviji, ko se o HSK in njeni vodilni struji, generaciji 1895, ni mogla objaviti resnica ali vsaj ne zaslužena ocena).

V vseh teh knjigah pa je največ pomanjkljivosti in netočnosti prav v poglavjih o "Generaciji 1895", o njenem velikem, junaškem in delikatnem delu, težkem in kompliciranem; o ogromni vlogi, ki jo je odigrala v tistih usodepolnih časih, kot tudi o velikem trpljenju in preganjanju, ki so ga njeni prvaki prenašali, pa tudi o njihovih izrednih zaslugah. Sami igralci tega velikega idejnega gledališča, prvaki generacije 1895, niso o vsem tem za bodočnost napisali kakega izčrpnega opisa, niso napisali zgodovine svojega pokreta. Precej uporabnega materiala o tem naj bi bilo zbranega v vrsti člankov, ki jih je v drugi polovici dvajsetih let objavil prof. Gjuro Šurmin v zagrebških "Novostih", na žalost pa jih nimam pri roki. Mekaj doprinosi k zgodovini te generacije in Hrvatske, predstavlja Vilderjeva knjiga "Dve smeri v hrvatski politiki", toda ta knjiga je izšla leta 1918, ko se z ene strani še niso razkrili vsi rezultati modre politike te generacije in z druge strani Vilder še ni mogel javno zapisati vsega, kar bi želel. Nekatore važne podatke pa najdemo tudi v njegovi knjigi "Bika za rogove".

Gotovo najvažnejši doprinos tej zgodovini, pa je Vilder pripravljaj v knjigi "Stjepan Radić in Svetozar Pribićević", ki jo je pričel pisati, pa mu je smrt na samem začetku preprečila to delo, na veliko škodo zgodovine.

Knjiga Svetozarja Pribičevića "Diktatura kralja Aleksandra" se nanaša le na dogodke po "Zedinjenju, čeprav je v njej nekaj reminiscenc na pretekle čase, ki pa so le kratke in nezadovoljive. Radićeva avtobiografija pa je v resnici žalostno nepopolna, saj manjkajo v njej cela razdobja njegovega lastnega udejstvovanja in udejstvovanja Generacije 1895, v času medsebojnega sodelovanja, kakor tudi iz dobe, ko se je Radić od nje odcepil. O skupnem delu v praškem razdobju, ki je tako važno za nadaljnji razvoj generacije, ni v avtobiografiji prav nič, v nadaljnjem opisu pa je polno pomanjkljivosti in netočnosti. In če vzamemo v poštev knjigo Marjanovića "Stjepan Radić" in Krizmanovo brošuro "Radić leta 1918" (ponatis iz Zgodovinskega Zbornika), nam ves ta pregled samo potrjuje gori navedeno Vilderjevo ocenitev. (O raznih spominskih publikacijah, ki so izšle v emigraciji, ne morem govoriti, ker jih ne poznam) V ta pregled tudi ne vključujem knjige Slobodana Jovanovića, ki obdeluje posebna vprašanja na znanstveni način, ter zato zanje ne veljajo ne moje, ne Vilderjeve opombe.

### Doprinos češkega zgodovinopisja

Mnogo bolj obširne podatke o vsem kompleksu omenjenih vprašanj, o velikem številu raznih predlogov za rešitev jugoslovanskega vprašanja, ki so bili predloženi tekom svetovne vojne, o vzročni zvezi med dogodki v Avstro-Ogrski in Srbiji, v mednarodni politiki, diplomaciji in na bojiščih, - pa najdemo v češkem zgodovinopisju.

Predvsem je treba omeniti tri knjige univ. prof. dr. Milade Paulove, ki smo jih že nekajkrat omenili ter navedli iz njih gotove citate. To so dovršena, prvorazredna znanstvena dela, zasnovana na originalnih dokumentih. Upoštevani so dokumenti diplomatske igre ob jugoslovanskem vprašanju, memoranda, ki so bila izročena cesarju Francu Jozefu in kasneje cesarju Karlu, korespondenca Konrada von Hoetzendorfa z različnimi državniki, memoranda in korespondenca ministrskega predsednika grofa Tisze, zunanega ministra Buriana in njegovega naslednika grofa Cernina, memoranda generalov Potioreka, Rhemena, Clam-Martinića (ki je bil guverner Črne Gore) in Šarkotića; zapiski sej predsednika vlade in šefa generalnega štaba itd. Vsi ti dokumenti so tako važni, da brez njih sploh ni mogoče pisati zgodovine jugoslovanskega vprašanja. Medvojne razmere v jugoslovanskih pokrajinah Avstro-Ogrske ter nenavadno težak in delikaten položaj HSK ter njeno delo, so mojstrsko opisane v knjigi "Jugoslovanski odpor in češka Maftja". V knjigi "Jugoslovanski Odbor", ki je izšla v Zagrebu, pa so opisana prizadevanja Jugoslovancev za osvoboditev v inozemstvu, težave, ki so jih pri tem svojem delu našli zlasti v "velikoserbskih krogih" okrog Nikole Pašića ter njihov odnos do jugoslovanskega vprašanja.

Na to zgodovinsko literaturo in seveda na jugoslovansko (kjub njenim pomanjkljivostim) se moram oslanjati v svojem nacrtu zgodovine Generacije 1895 za časa prve svetovne vojne.

### Moja doživetja in zveze z Jugoslovani

Tu bi si dovolil nekaj besed o mojih zvezah s to generacijo in o Jugoslovanih na splošno. Po svoji vrnitvi z Dunaja v Prago, to je okrog leta 1905, sem bil z Zagrebom in Beogradom v stalnem stiku, ne samo potom pisem, temveč tudi osebno. Vsako leto sem prihajal v Zagreb, Zemun in Beograd; za časa voleizdajalskega procesa sem bil trikrat v Zagrebu, odkoder sem poročal za češko časopisje. Po anoksiji sem bil trikrat v Bosni in dvakrat v Dalmaciji, kjer sem se sestajal z dr. Trumbićem in prvaki tamošnjih naprednjakov: dr. Smolako, dr. Iljadicom, Stefaninijem in drugimi. Tu sem tudi spoznal dr. N. Miroševića-Sorgo. Za časa balkanske vojne sem prihajal v Srbijo, kjer sem imel stike z različnimi osebnostmi, književniki, novinarji, trgovci in politiki, zlasti pa še z Nikolo Pašićem in Ljubom Davidovićem. Sodeloval sem pri čeških akcijah za pomoč Srbiji s češkimi zdravniki, zdravili in drugimi potrebščinami za vojsko.

Bil sem tudi prvi Čeh in eden prvih tujcev, ki mu je bilo dovoljeno potovati na novo osvobojene predele. V ta namen sem od Pašića dobil posebno priporočilo za vojvodo Putnika ter nato z njegovim dovoljenjem potoval vse do Soluna.

Ko so se poslabšali odnosi med Srbijo in Bolgarsko, me je Pašić zaprosil, naj na svojem potovanju v Sofijo, kamor sem se odpravljal, poizvem za resnične načrte bolgarske vlade. Hotel je namreč o teh stvareh dobiti še mnenje "neutrnalnoga" Slovana, poleg poročil njegovih diplomatov.

V Sofiji sem si prizadeval, da bi prišlo do sestanka med bolgarskim ministrskim predsednikom Gešovim in Pašićem, z namenom, da bi se na osebni sestanku izgladila nesoglasja in dosegel sporazum. Gešov je v ta namen sklical sejo bolgarske vlade ter mi obljubil, da mi bo on sam ali dr. Danev sporočil odgovor. Vedel sem, da je Gešov bolj naklonjen Srbiji kot Danev in ko sem bil poklican, naj pridem po odgovor k Danevu, sem se takoj zbal najhujšega. Danev mi je sporočil pogoje bolgarske vlade za pomirjenje s Srbijo in bil sem prepričan, da Srbija teh pogojev ne bo mogla sprejeti. Ko sem Daneva vprašal, kaj bo, če Srbija te pogoje odkloni, mi je brez oklevanja odgovoril: vojna. Čeprav je nevarnost vojne med Srbijo in Bolgarijo že dalj časa visela v zraku, je bila to vendar prva javna grožnja, ter sem jo sporočil Pašiću.

Ko sem se vrnil v Prago, sem zaprosil še dr. Kramara, ki je užival velik ugled tako v Srbiji kot v Bolgariji, naj še on posreduje med obema vladama. Žal je on svoje posredovanje omejil na pismene stike in ni osebno odšel v Beograd in Sofijo, brez haska je ostal tudi sestanek med Gešovim in Pašićem in kmalu je prišlo do vojne med nakdanjimi zavezniki. O tem bolgarskem "ultimatu" sem poročal tudi srbsko-bolgarskemu odboru za carinsko unijo in nekateri njegovi člani so takoj odpotovali v Sofijo, da bi pospešili sestanek med Gešovim in Pašićem. Žal so tudi njihova prizadevanja ostala brezuspešna.

Sledi: PRVA SVETOVNA VOJNA

## PISMA UREDNIKU

O GOSPODARSTVU: G.urednik! Vaš gospodarski dopisnik temeljito pometa s komunističnimi pogledi na kmetijstvo, a zdi se mi, da Komarja po krivem dolži zagovarjanja maksimalnih odnosov do mere, ko je dodatna količina gnoja popolnoma vržena proč. Bolj se mi zdi verjetno, da Komarju ni jasno, kaj pomenijo besede "srednji" in "maksimalni"; prvo se mu zdi malo vredno, drugo pa veliko. Zato bi rad, da bi bili vsi nadpovprečni, kar je seveda nesmisel, ker bo sredina vedno na sredi, čeprav bo višja. Rešitev problema je silno enostavna in zanjo zaslužim Kidričevo nagrado: v statistiko kmetijskih donosov je treba vključiti čim večje površine golega krasa. Ker bo njihov donos ničla, bodo potegnile povprečje navzdol, tako da bo vsaka navadna njiva "nadpovprečna" in bo Komar zadovoljen.

CENE

ZA ali PROTI: G.urednik! Idejo o samostojni slovenski državi propagira jo tudi tu v Avstraliji in jo primerjajo s Švico. A takā primerjava je nemogoča, ker je namreč Švica tradicionalno nevtralna in ker žive v njenih mejah drug poleg drugega trije veliki narodi, ki so njeni lastni sosedje in je torej v njihovo korist, da imajo soseda malo državo ne pa velikega soseda. Ali nas dalje ni najnovejša zgodovina naučila, kaj nam je pričakovati od samostojnosti? Potem mi je že ljubše, da tako rečem, če Slovenijo upravlja srbski Beograd kot pa ita lijski Rim ali nemški Dunaj. Ali imamo dalje gospodarske pogoje za neodvisnost? Po mojem jih nimamo, ker ne moremo preživeti lastnih ljudi na domačih tleh. Politična ideja brez dobre gospodarske podlage je obsojena na neuspeh. Saj še vsi vemo, kako je prva Jugoslavija propagirala narodno edinstvo, pri tem pa zanemarjala gospodarstvo. Iz mnogih vzrokov bomo še dolgo najbolj napredna enota Jugoslavije in bo naš de nar tekkel na jug. A samo na nas je, da odločno rečemo, kje je meja tega.

JANEZ PRIMOŽIČ

G.urednik! Živim sicer daleč od Trsta in ne uživam privilegija, ki ga ima "Tržačan" na pragu domovine, toda tudi tu v Združenih državah vidim in se razgovarjam s približno 15-20 Slovenci iz domovine in vsaj toliko ostalimi Jugoslovani iz ostalih republik na leto. Od teh. lju= di nekako ena tretjina takoj prizna, da so partijci, druga tretjina po= ve, da niso in tudi zakaj niso, tretji tretjini pa ni verjeti, kar pove do. Ko jih vprašujem o sporih med različnimi narodi v Jugoslaviji, je do= slej sicer večina priznala, da so ostale nekatere sence preteklosti med odnosi Srbov do Hrvatov in obratno, toda niti eden od Slovencev (naj bo partijec ali ne) doslej ni omenil, da bi ali kje zapazil ali samo slišal o kakršnem koli gibanju za slovensko samostojno državo. Nasprot no, večina od njih podcenjuje spor med Hrvati in Srbi in pravi, da je nova generacija podedovala nekaj strupa od svojih očetov, toda da se tudi poznajo imunitetne injekcije, ki jih mladini neprestano vbrizgu= je KPJ.

SLOVENEK iz New Yorka

USTAŠKE BOMBE: G.urednik! Naj Vam citiram pismo, ki sem ga sredi febru arja prejel od svojcev iz domovine. Ker ga piše nekomu= nist, je zato tem bolj zanimivo: "V zadnjem letu smo zelo dvignili do = tok deviz preko turizma (preko štirideset milijonov dolarjev) in ra = čuna se, da bi mogli to številko v nekaj letih dvigniti na sto milijo= nov. Razen izvoza lesa so to za nas najbolj čiste devize. Ko imamo to rej tako dobre izglede, da si izboljšamo gospodarski položaj, pa bi nam hoteli škoditi razni ustaši z napadi kot je bil v Bonnu. Ne vidim, da ima to kakršenkoli smisel. Kar pa se tiče tebe, mislim, da živiš med ljud mi, ki preveč trdijo, kako da je slabo pri nas. Jaz mislim, da stvari lahko bolj objektivno sodim, ker tu živim in nisem komunist. Treba je samo pogledati okoli sebe: sploh si zamisliti ne moreš, da je mogoče, da se je toliko zgradilo novega, pa naj bodo stanovanja, tovarne, hidro= centrale, ceste ali ladjedelnice. V zdravstvenih domovih je vsakdo lah ko zastoj pregledan, če ga pošlje zdravnik; če pa hočeš na pregled brez znakov bolezni, pa moraš plačati nekaj malega. Če to primerjamo z 20 leti med obema vojnama, potem sploh ne vem, kaj smo takrat delali. V vsakem drugem letu nova vlada, večni prepiri med Srbi in Hrvati, med klerikalci in liberalci v Sloveniji. Res ne vidim, da je to bil kakšen raj, če objektivno gledam nažaj. Da bi ti le videl prekrasni del Slo = venskega Primorja, kako izgleda teh 30 km naše obale, ob kateri so bila prej samo tri (Koper, Izola, Piran) istrska mesteca polna grdih nehigi= jenskih stanovanjskih lukenj. Človek bi komaj verjel, kaka razlika... Vem, težko je pustiti vajeti, vendar kakšno blagostanje naj bi ustvar = jali prepiri, ki so bili pred vojno? Jasno je, da je marsikaj še slabe= ga, kot pišeš. A moram jim priznati, da delajo in skušajo na vseh kon = cih in krajih, da bi se stvari le kako izboljšale... Naj ti še enkrat povem: ustaši, ki napadajo naše konzulate so zločinci, ki jih je treba zapreti. Menda to ni demokracija po tvojem??..." G.urednik! Kot vidi te, je tudi mnenje nekomunistov doma blizu vašemu, kot ste ga zapisali v uvodniku (KT 283), ko ste obsodili početje ustaških tolovajev. K.

## NARODNI SVET KOROŠKIH SLOVENCEV

## PREJELI SMO IN ZAHVALIMO

"Podjunčan", avtor članka, ki smo ga objavili na 3. strani danes, ob vešča naknadno, da je najbolje, če se vse dopisovanje z Nar. svetom kor. Slovencev vrši direktno na i me njegovega predsednika, po mož= nosti priporočeno:

Dr. Valentin Inzko,  
Viktringer Ring 26  
K l a g e n f u r t  
Austria

Od Slovenske kulturne akcije v B. Airesu:

MEDDOBJE VII/1-2, cena 15/-

Kremžar: SIVI DNEVI (broš. 15/-, ve= zano 11).

Od: Institute of Economic Affairs v Londonu: "COMMUNIST ECONOMY UN= DER CHANGE". Studies of markets & competition in Russia, Poland, Yugo= slavia by: M. Miller, T. M. Piotrowicz Ljubo Sirc, H. Smith. Vezano: 25/- Založba: Andre Deutsch Ltd, London

# OB JUGOSLOVANSKEM GOSPODARJENJU

(Od našega gospodarskega sodelavca)

## II. TEHNIČNI IN GOSPODARSKI NAPREDEK

V zadnjem članku smo se dotaknili vprašanja najboljše tehnike. Kakor smo že navedli, je bilo v kritiki rečeno, da pomeni mešati komunizem z napredkom, dajati komunizmu kredit, da je napreden. Kaj pravzaprav pomeni ta besedi "napredek" in "napreden" v tej zvezi?

Na vprašanje, kaj je tehnično napredno, ne dobimo enotnega odgovora. Verjetno bo večina dejala, da je tehnično naprednejše orati s traktorjem kot s konji. Toda, ali je naprednejše orati z velikim traktorjem, ki vleče za seboj plužni stroj, ali z malim ročnim ornim strojem? Nikakor ni mogoče reči, da je tehnična naprednost odvisna samo ali predvsem od velikosti stroja ali od velikosti posestva ali podjetja, v katerem ga uporablja. Če bi bilo tako, bi bil vlak modernejše in naprednejše prometno sredstvo kot avtomobil, čemur bi komaj mogli pritrditi. Morebiti bi lahko rekli, da je tehnično naprednejše, kar so iznašli časovno kasneje. Vendar ali moramo torej vse tiste, ki še grade hidro- in termo-elektrarne namesto nuklearnih, imeti za nazadnjake?

Ne glede na to torej, da je težko reči, kaj je tehnično napredno in kaj ni, tehnična naprednost nikakor ni odločilna pri določanju, kaj je gospodarsko napredno ali, recimo, gospodarsko opravičljivo. Eden izmed najvažnejših gospodarskih ciljev je vsekakor povečati potrošnjo. Potrošnje ne moremo povečati, če ne povečamo proizvodnje, in proizvodnje ne moremo povečati, če ne pocenimo izdelkov ali ne povečamo plač. Oboje pride na isto: gre za to, da povečamo proizvodnjo na zaposleno osebo, na enoto opreme (kapitala) in na enoto zemljišča. Menimo, da je povečana potrošnja kot posledica povečane (pocenjene) proizvodnje vsaj toliko, če ne bolj, v "interesu ljudskih mas" kot tehnični napredek in "višje oblike kooperacije".

Hidro- in termo-elektrarne gradijo še naprej, ker za sedaj dajejo elektriko še vedno pol cenejše kot jedrske elektrarne, pa naj si bodo tehnično še tako napredne. Morda se bodo instalacije in tekoči stroški jedrskih central v kakih desetih do dvajsetih letih tako pocenili, da bodo lahko tekmovali z drugimi vrstami. Sploh je treba razlikovati med tehničnimi iznajdbami ("inventions"), t.j. odkrivanjem novih metod proizvodnje ne glede na stroške, in dejansko uvedbo teh iznajdb v proizvodnjo ("innovation"), ko so te iznajdbe tehnično-gospodarsko že tako izpopolnjene, da je z njimi mogoče proizvajati ceneje kot s prejšnjimi metodami. Uvajanje dragih tehnično najnaprednejših metod je morda tehnično napredno, je pa gospodarsko nesmiselno.

Če gre za državo, kot je Jugoslavija, kjer je povprečni narodni dohodek na osebo (in s tem produktivnost na osebo) še vedno trikrat do štirikrat nižji kot v "naprednih državah" Zahodne Evrope, moramo biti še posebej pazljivi. Nizka produktivnost na osebo pomeni, 1) da je na zaposlenca na razpolago manj kapitala kot drugod, 2) da je povprečno zaposlenec manj izboražen in sicer kvalificiran kot drugod in 3) da je gospodarska organizacija slabša. V poštev bi prišel še četrty razlog, namreč da je dežela manj naravno bogata, toda to je o Jugoslaviji v primerjavi z zahodnoevropskimi državami komaj mogoče trditi. Ako hočemo v taki državi izonada uvesti tehnično najnaprednejša sredstva, kakršna se v gospodarsko najnaprednejših državah že izplačajo, naletimo na vse mogoče težave in položaj lahko poslabšamo namesto poboljšamo.

Na splošno, dasi ne vedno, so nove iznajdbe kapitalno-intenzivne, to se pravi zahtevajo več kapitala kot stare metode in nadomeščajo delo. Le včasih iznajdbe prihranijo obenem kapital in delo, kar položaj delno spreminja. Če so kapitalno-intenzivne, pocenijo proizvodnjo le, če je delo, ki ga nadomestijo že drago, t.j. ako so mezde (in torej produktivnost) že visoke. Ugovor, ki ga človek navadno sliši na ta argument, je, da so to "kapitalistične marnje" in da pač denarni obračun in rentabilnost

nista važna. Na to lahko odgovorimo le z nasprotnim vprašanjem: Kaj je potem sploh važno in po kakšnem sodilu naj se potem pri gospodarjenju sploh ravnamo? Komunistični odgovor bo seveda: uporabljati je treba "najnovejšo tehniko" ne glede na rentabilnost. Toda izkušnje in računi nam pokažejo, da najnovejša tehnika tja v en dan lahko pripelje do slabšega zadovoljenja potreb kot manj moderna. Slabše zadovoljevanje pa nikakor ni smisel gospodarjenja.

Tehnična sredstva morajo proizvodnjo povečati vsaj za toliko, kolikor sama stanejo. Noben pameten človek se ne bo posluževal tehničnih sredstev za to, da bo proizvodnjo zmanjšal. Koliko pa je vredna povečana proizvodnja in koliko stanejo tehnična sredstva, je mogoče izračunati samo v denarju. Nimamo namreč nobenega drugega merila kot cene, (ki upoštevajo proizvajalne stroške in povpraševanje,) izražene v denarju. Komunisti so že večkrat skušali meriti v delovnih urah, toda delo ne more meriti niti samo sebe. Koliko navadnih delovnih ur je vredna ena inženirjeva delovna ura? Na to ni nobenega odgovora, vsaj ne neposrednega. Lahko seveda vzamemo plačilo, ki ga inženir dobi za uro dela, in ga primerjamo s plačilom za uro navadnega dela, toda s tem varamo sami sebe, ker primerjamo dve ceni-plačili, ne pa dve delovni uri sami po sebi. Razmerje med cenami se pa lahko spremeni in se dejansko spreminja.

Preračunavanje v denarju ni popolno, toda moramo se ga posluževati, ker nimamo nobenega drugega sodila za to, kaj je gospodarsko dobro - boljše zadovoljevanje potreb - in kaj ni. Včasih seveda lahko iz različnih razlogov odstopimo od gospodarskega računa, toda ravnati se moramo pri tem po pameti, ker sistematično zametavanje kalkuliranja vodi v popoln kaos.

Do istega sklepa, da ne smemo preskakovati meni nič tebi nič k najdražji tehniki, nas pripelje tudi naslednji premislek: če na enem kraju gospodarstva uporabljamo tehniko, ki je po gospodarskem računu predraga, pomeni, da na drugih krajih uporabljamo premalo tehnike, in da je je torej tehnika neenakomerno porazdeljena. Kakor smo že ugotovili pri razpravljanju o padajočem donosu, taka neenakomerna porazdelitev povzroča, da je odnos na enoto tehnike ponekod precej manjši kot drugod in da torej ne dosegamo največje mogoče proizvodnje. Da je stvar še slabša, bi moral pri dobri organizaciji tisti del gospodarstva, ki uporablja posebno kapitalno-intenzivne metode, odpuščati delovno silo, ki bo ostala nezaposlena ali pa bo iskala zaposlitev v tistih delih gospodarstva, kjer je delo združeno z nezadostnim kapitalom in kjer bo torej produktivnost delavcev prenizka. V Jugoslaviji se vse to ni zgodilo v polni meri, ker je organizacija na družbenih posestvih tako zanič, da je tam kljub desetkrat večjim investicijam zaposlenih na enoto površine skoro ravno toliko oseb kot v privatnem sektorju.

Tako pretirano število zaposlene delovne sile je posledica slabe organizacije, pa tudi nizke splošne in tehniške izobrazbe zaposlenih. S stroji ravnaajo nestrokovno in jih ne znajo popraviti. Poleg tega neprestano manjkajo rezervni deli, kar je spet posledica slabe organizacije. Po drugi strani nestrokovnost in slaba organizacija povzročata, da so doma izdelani stroji slabši ali dražji, ali oboje, kot pa uvoženi, kar povzroča, da se draga tehnika še toliko manj splača.

Kdo utegne protestirati da temu v Sloveniji ni tako in da smo Slovenci tehnično boljše kvalificirani kot ostali in da je pri nas produktivnost tudi sicer večja. To je nedvomno res, če ne iz drugih iz zgodovinskih razlogov. Toda ravno to tudi kaže, kakšen nesmisel je nategovati celotno Jugoslavijo ali sicer različne dele sveta, kjer so pogoji različni, na kopito istih komunističnih receptov "najnaprednejše tehnike". Kar se ne izplača v Makedoniji ali Črni gori, se morda izplača v Sloveniji; kar se ne izplača na Gorenjskem, se morda izplača v Franciji; kar se ne izplača tam, se morda izplača v Združenih državah. Včasih so pogoji različni od predela do predela iste dežele, celo od posestva do posestva. Povsod je treba stvar premisliti in preračunati individualno, ne pa tlačiti vse v isti kalup grandioznih idej.

Še nekje naši komunisti pri svojih načrtih naravnost začetniški greše: še vedno je zanje najnaprednejša tehnika tista tehnika, ki jo Sovjeti ali Američani uporabljajo na ogromnih površinah obdelovalne zemlje, ki so jim na razpolago. Še vedno si niso na jasnem, da mora kmetovanje biti drugačno, če je na razpolago sorazmerno majhna površina, kot pa če je sorazmerno velika; da mora biti drugačno, če je na razpolago v sorazmerju z obdelovalno površino veliko delovne sile in malo kapitala in obratno. Zato tudi neprestano fantazirajo o največjih traktorjih, (pri čemer včasih v svojem navdušenju pozabijo na vlečne stroje) in o ogromnih površinah. Vse te elemente, posebno razpoložljivo površino bi morali upoštevati pri kalkulaciji v obliki tržnih cen zemljišča itd. ali kako drugače, če se jim cene zde preveč kapitalistične in če so s svojimi "planskimi posegi" gospodarstvo že tako zmešali, da o tržnih cenah sploh ni več mogoče govoriti. Če bi to storili, bi najbrž kmalu prišli do zaključka; da bi bilo treba uporabljati drugačne stroje - primerne za manjše površine - in drugačne metode in da je najboljša velikost posestev drugačna, kot si jo oni predstavljajo po svojih kalupih.

## TITOVSKI KAVALIR

(Od našega sodelavca)

Letošnji praznik 1.maja so pred jugoslovansko ambasado v Londonu proslavljali tudi člani in prijatelji Južnoslovanske demokratske zveze in to v povorki s transparenti kot "Živela sloboda!", "Hočemo osnovna ljudska prava!", "Hočemo demokratijo, ne amnestiju!", "Dole nova klasa!" in slično, na srbskohrvatskem in angleškem jeziku. Kot sem poučen, je bilo razposlanih nekaj nad dvesto vabil, dočim je na sami demonstraciji sodelovalo okoli šestdeset ljudi. Navzočih je bilo deset londonskih policistov z inšpektorjem na čelu. Okna ambasade so bila do bro zasedena od titovskih ~~uradnikov~~, dočim je s samega balkona njihov človek s filmsko kamero snemal oelotno demonstracijo. Prišlo je le do malega incidenta, ko je neka Srbkinja slikala povorko, pa je nato hotel la za spomin še sliko titovca s kamero na balkonu. Pri tem je pritekel iz ambasade titovec, opsoval dekletu mater, ji pljunil v obraz in brcnil nakar je stekel nazaj v zgradbo. Demonstranti so se zaradi tega pritožili pri policiji, ambasada pa je protestirala zaradi demonstracije v zunanjem ministrstvu.

Knadski HRVATSKI GLAS je objavil daljši članek g. Ilije Jukića, ki razlaga, zakaj je potreben skupen nastop vse emigracije za svobodo naših narodov in domovine.

Savez "Oslobodjenje" je v maju priredil v Parizu, Bruxellesu in v Londonu sestanke, na katerih so razgovarjali ob petnajstletnem jubileju NAŠE REČI. Značilno je, da se je zlasti pariškega sestanka udeležila predvsem nova emigracija. Tudi je bilo moč opaziti na francoskem in belgijskem sestanku dve značilnosti: politični interes te nove emigracije se je povečal in v oči pada njena borbenost. Tako so n.pr. v Parizu postavljali zahtevo, da postane NAŠA REČ bolj borbena. V nasprotju s tem pa kaj takega ni bilo opaziti na sestanku in proslavi v Londonu, 12.maja. Tu je g. Vlajić razložil, zakaj je začel sodelovati v NAŠI REČI, g. Popović je govoril o značaju emigrantskega tiska, g. Stajić o težkočah komunističnega tiska v Jugoslaviji, urednik NAŠE REČI g. Desimir Tošić je pa povedal nekaj besed o listu, ki ga ureja. Za zaključek, pred malo malico, je g. Petrović prebral dva članka - ne da bi navedel, kdo ju je napisal in kdaj - ki sta tako dobro vpadala v današnjo problematiko, da se je zdelo, kot da sta bila napisana včeraj. Bilo je iznenadenje, ko so navzoči čuli, da sta bila članka objavljena v 2. in 3. številki NAŠE REČI leta 1948.

Izvršni odbor Slov.ljudske stranke je zdaj sestavljen takole: Načelnik Dr.Miha Krek, podnačelnika Franc Sekolec in Miloš Stare, tajnik dr.Ludovik Puš, blagajnik Jože Melaher, člani Ivan Avsenek, Anton Babnik, Peter Markeš, dr.Peter Remec. Namestniki: dr.Jože Basaj, ing. Simon Kregar, Avgust Novak, Ivanka Puo.

## KULTURA IN OMIKA

- + V italijanski Enciclopedia universale dell'arte je izšel članek o maskah v evropskem ljudskem izročilu, ki ga je napisal slovenski maskolog dr. Niko Kuret. Sodijo, da je to eden izmed prvih pregledov evropske maske v strokovni literaturi.
- + V Sloveniji je sedem učiteljišč. Njihovi dijaki se sestanejo vsako leto; tako so letos organizirali tak sestanek učiteljiščniki iz Kopra. Govora je bilo o aktualni reformi pedagoških šol.
- + Inštitut za makedonski jezik v Skopju pripravlja pravopisni slovar makedonskega jezika in makedonsko gramatično terminologijo. Obe knjigi naj bi izšli leta 1965.
- + Umrl je klasični filolog in akademik dr. Anton Sovre. V Slovensko pravodno književnost je prispeval zlasti s prevodi Homerja. Po vojni je bil profesor za grški jezik na ljubljanski univerzi. Bil je tudi član Pravopisne komisije Slovenske Akademije, ki je pripravila lanski Slov. pravopis.
- + Zgradba stare Srbske Akademije znanosti v Beogradu je bila pod spomeniškim varstvom. Beograjski urbanistični zavod je bil o tem službeno obveščen. Kljub temu so neke sobote v marcu začeli zgradbo rušiti in v ponedeljek zjutraj je ni bilo več. Aprila so v Svetu za kulturo mesta Beograda razpravljali o tem dogodku: člani sveta so zahtevali, naj tisti, ki so zgradbo porušili, isto zdaj tudi obnove.
- + Letne tekme mladih matematikov so se spet vršile. Štirje najboljši četrtošolci in štirje najboljši tretješolci bodo zastopali Slovenijo na zveznem tekmovanju v Beogradu, kjer bodo izbrali najboljše dijake za matematično olimpijado v Varšavi.
- + Da bi pomagali slovenski literaturi prodreti v svetovno areno, je društvo slovenskih književnikov ustanovilo posebno komisijo za zveze s tujino. Ta bo štirikrat na leto izdajala mednarodni bulletin "Le livre slovène".
- + Kot kaže bo končno letos izšel slovensko-srbskohrvatski slovar. Obsegal bo najmanj 1300 strani, izdala ga bo pa beograjska Prosveta. Prof. Stanko Škerlj, ki pripravlja ta slovar, je dejal, da je to delo zavrlo dejstvo, da Slovenci po Pleteršniku in Gloharju nimamo lastnega slovarja slovenskega jezika. - Jurančičev Srbskohrvatsko-slovenski slovar je izšel leta 1955 v Državni založbi Slovenije. Ima preko 1200 strani.
- + V Beogradu bodo ustanovili inštitut za tuje jezike, ki bo med ostalim ocenjeval jezikovno znanje oseb, ki bodo odhajale v tujino.
- + Afriški študenti so v Beogradu ustanovili svojo konfederacijo, ki jo sestavlja deset nacionalnih združenj afriških študentov.

SPECTATOR

## KRONIKA

- + Ameriški veleposlanik v Jugoslaviji g. George Kennan bo tekom poletja prevzel profesorsko mesto na Harvard univerzi. Pričakuje jo, da bo njegov naslednik William Attwood, nekdanji časnikar in sedaj ambasador v Gvineji. Njemu pripisujejo zaslugo, da se je ta dežela otresla hude gospodarske odvisnosti od Moskve.
- + Za glavnega urednika ljubljanskega DELA je bil imenovan Jože Smole, član OK ZKS in preds. Zveze novinarjev Jugoslavije. Prejšnji urednik Janez Vipotnik je šel v Beograd za zveznega sekretarja za kulturo in prosveto.
- + Letos jeseni bo usposobljeno za promet moderno slovensko letališče v Brnikih pri Kranju, kjer zdaj končujejo vzletno stezo, ki bo dolga 2200 m in široka 45 m. S tem bo dana možnost, da bo Slovenija direktno povezana z mednarodnimi linijami, ker bo tako imela letališče za največja letala.
- + Jugosl. letalska družba JAT je uvedla promet z reaktivnimi letali Caravelle.
- + Tuji turisti v Jugoslaviji bodo imeli letos pravico do 20 % popusta pri nakupu jugoslovanskega industrijskega blaga, izdelkov domače obrti in knjig - ne pa živil, tobaka in bencina.

(ds)